

Stručná historie encykliky *Humanae vitae*: klíčové osobnosti a události

ThLic. Karel Skočovský, Ph.D.¹

Abstrakt:

Příspěvek se věnuje jak přípravné fázi poslední encykliky papeže Pavla VI. (se zaměřením na úlohu papežské poradní komise pro kontrolu porodnosti a přínos Karola Wojtyly a jeho polských kolegů), tak nejdůležitějším událostem, které doprovázely její (ne)přijetí ze strany katolických teologů a ostatních věřících v následujících letech. Zabývá se i některými příčinami, proč poselství tohoto dokumentu vyvolalo tak velkou a široce rozšířenou negativní odezvu.

Úvod

Uplynulo padesát let od chvíle, kdy papež Pavel VI. po dlouhém čase studia, konzultací a modlitby potvrdil, že nauka církve o manželské lásce a její plodnosti, od počátku nepřetržitě vyučovaná a prohlubovaná, je pravdivá. Právě to je, domnívám se, smysl encykliky *Humanae vitae*: znovu předložit *pravdu* o manželské lásce, ukázat její vznešenost a krásu, a to v perspektivě víry. Církev tak ukazuje svou milosrdnou tvář Matky a Učitelky, která zná radosti a bolesti, sílu ducha i slabosti věřících a nepřestává je volat na cestu, která vede k opravdové radosti už zde na zemi a věčnému životu v Boží blízkosti v nebi.

Historie vzniku *Humanae vitae* (HV), poslední encykliky Pavla VI., je poměrně dobře známá,² a to i díky svědectví těch, kdo se podíleli na práci *Komise pro studium populace, rodiny a porodnosti*³, která byla zřízena za účelem poskytnout papeži podklady pro jeho rozhodnutí.⁴ Sám Pavel VI. stručně shrnuje průběh příprav v čl. 5 a 6 své encykliky.

Zcela zásadně přispěly k prohloubení našich znalostí dvě práce publikované v posledních letech: disertace Pawla Galuszky⁵, který díky přístupu do archivu krakovské diecéze zdokumentoval přínos Karola Wojtyly a jeho spolupracovníků při tvorbě a přijetí HV, a kniha Gilfreda Marenga⁶, který měl možnost prostudovat dříve nepřístupné dokumenty vztahující se ke zrodu encykliky v archivu Kongregace pro nauku víry a Tajném vatikánském archivu.

Už zběžné nahlédnutí do článků a knih popisujících klíčové události a osobnosti mající vliv na utváření tohoto významného papežského prohlášení stačí k tomu, aby čtenář poznal, že se jednalo o velmi komplikovaný proces. Pro větší přehlednost jsem proto svůj příspěvek

---

¹ Diecézní kněz, teolog a psycholog. Studuje doktorát na Papežském teologickém institutu Jana Pavla II. pro vědy o manželství a rodině v Římě.

² Pro stručný přehled viz např. SHANNON (1970), 76-104; NORRIS (2013); ADORNATO (2014), 191-202; rozsáhlejší pojednání přináší KAISER (1987).

³ Dále v textu uváděno zkráceně jako *Komise*.

⁴ Srov. McClory (1997); Colombo (2008).

⁵ Srov. GALUSZKA, P. (2017). *Karol Wojtyła e Humanae vitae. Il contributo dell'Arcivescovo di Cracovia e del gruppo di teologi polacchi all'enciclica di Paolo VI*. Siena: Cantagalli.

⁶ MARENGO, G. (2018). *La nascita di un'enciclica: Humanae vitae alla luce degli Archivi Vaticani*. Città del Vaticano: LEV. Profesor Marengo (Institut Jana Pavla II. v Římě) byl součástí komise, která podle některých zpráv v médiích měla za úkol "re-interpretovat encykliku *Humanae vitae* ve světle archivních dokumentů". Skutečnost byla mnohem prozaičtější: Gilfredo Marengo požádal Svatého otce o přístup do vatikánských archivů, které by jinak byly otevřeny pro badatele až za 20 let. Papež mu vyhověl a ustanovil komisi, ke které patřili také profesori Pierangelo Sequeri (ředitel Institutu Jana Pavla II.), Angelo Maffei a Philippe Chenaux. Výsledkem práce této komise je právě kniha jednoho z jejích členů. Studium archivních materiálů nepřineslo žádné "šokující" odhalení, jen mnohem podrobnější informace o průběhu práce Komise a o jednotlivých redakcích encykliky. Marengo rovněž zveřejnil cenné dokumenty z poslední fáze přípravy textu HV.

rozčlenil do 13 otázek. Na závěr jsem připojil také chronologický přehled nejdůležitějších etap historie *Humanae vitae*. K významným aktérům jsem uvedl stručné informace o jejich životě.

1. Kdo a kdy přišel s nápadem zřídit komisi o odpovědném rodičovství?

Podle archivních dokumentů, které máme k dispozici⁷, nápad zřídit komisi, která by se věnovala otázkám spojeným s kontrolou porodnosti (*birth control*), vzešel v lednu 1963 od švýcarského dominikána Henri de Riedmattena.⁸ V březnu byl jeho návrh schválen a de Riedmatten se stal sekretářem nově zřízené Komise. Zůstal jím až do června 1966, kdy to byl právě on, kdo pro Pavla VI. vypracoval její Závěrečnou zprávu.

2. Proč byla tato Komise potřeba? Znamenalo to, že tradiční nauka církve byla zpochybněna?

Nová epocha s sebou přináší nové, dříve netušené otázky. Sociální a ekonomické podmínky, hlubší pochopení manželské lásky, sexuality a důstojnosti muže a ženy i nové vědecké objevy přinesly pro nauku církve a život podle ní nové výzvy (srov. HV, 3). Na úlohu Komise panovaly různé názory – a to dokonce i mezi jejími členy. Někteří nepovažovali za možné zpochybnění stávající nauky církve, ale kladli si otázku, zda nová "pilulka" spadá do kategorie "antikoncepce", jak byla tradičně definována, protože při jejím užívání nebyl nijak narušován průběh samotného manželského aktu.⁹ Jiní žádali přezkoumání postoje církve i k ostatním druhům kontroly početí, protože se domnívali, že je církev dosud odmítala z důvodů, které ve světle nového teologického a vědeckého poznání neobstojí.¹⁰

Papež chtěl tyto výzvy lépe pochopit a odpovědět na ně jazykem, který bude lépe odpovídat smýšlení moderního člověka, aniž by přitom zpochybňoval jádro tradiční a pevné nauky církve. To plně odpovídalo přístupu koncilu, který rozlišuje obsah víry, který se nemění, od formy, tj. jejího vyjádření, která se může a má stále zdokonalovat.¹¹

3. Jaký byl průběh prací Komise?

Komisi schválil papež Jan XXIII., poprvé ale jednala až v říjnu 1963 v Lovani po zvolení jeho nástupce Pavla VI. Jejím úkolem bylo v první fázi připravit podklady pro vyjádření církve k problémům růstu světové populace na mezinárodní politické scéně. Později se její záběr rozšířil na dokumentaci a reflexi týkající se kontroly početí z pohledu teologie a různých vědních oborů.

V dubnu a červnu následujícího roku se Komise znova sešla, tentokrát v rozšířené sestavě (přibyli morální teologové a ekonomové).¹² Z diskusí začalo být stále jasnější, že mezi jejími členy převažuje tendence ke změně nauky církve v otázce nemorálnosti antikoncepce.

Pavel VI. během promluvy je kardinálům na konci června 1964 poprvé na veřejnosti hovořil o skupině odborníků, která má papeži pomoci při studiu problému odpovědného rodičovství.¹³ Současně kardinály ujistil, že debata doposud nepřinesla žádné argumenty, které

⁷ Srov. MARENGO (2018), 27.

⁸ **Henri de Riedmatten, OP (1919-1979)**, švýcarský dominikán, od r. 1953 působil v Ženevě v rámci katolického zastoupení v mezinárodních organizacích. V letech 1963-65 odborný poradce (*peritus*) na II. vatikánském koncilu, kde spolupracoval na redakci *Gaudium et spes*. Sekretář Komise po celou dobu jejího působení; nápad zřídit Komisi vzešel od něj. Více na: Viz <http://www.hls-dhs-dss.ch/textes/i/I9996.php> (16. 10. 2018).

⁹ Tento postoj zastával i Carlo Colombo, teolog blízký papeži Pavlu VI., viz <http://www.twotlj.org/Ford.html>.

¹⁰ Viz např. NOONAN (1986). Byl to názor, který prosazoval mimo jiné také kardinál Suenens.

¹¹ Srov. Jan XXIII., *Proslov u příležitosti zahájení II. vatikánského koncilu*, 11. 10. 1962 (AAS 54 [1962], 792); II. vatikánský koncil, *Gaudium et spes*, 62.

¹² Seznam členů komisi lze najít např. v: MARENGO (2018), 66-68.

¹³ Pavel VI. konkrétně řekl: "Církev se věnuje studiu, které, jak doufáme, brzy s pomocí mnoha vynikajících odborníků dokončíme. Předložíme co možná nejdříve jeho závěry, a to ve formě, kterou budeme považovat za nejvhodnější s ohledem na předmět, o němž se jedná, a zamýšlené cíle" (*Promluva ke kolegiu kardinálů*, 23. 6. 1964; *Insegnamenti di Paolo VI*, II [1964], 421).

by ho nutily nauku změnit.¹⁴ V reakci na papežovu promluvu časopis *The Tablet* vzápětí zveřejnil petici na podporu revize učení církve; dopis s touto žádostí dostali také všichni koncilní otcové.¹⁵ Tato a mnohé další podobné iniciativy ukazují, jak důležitou roli při utváření veřejného mínění o kontrole početí sehrála média.

4. Proč Pavel VI. Komisi potvrdil a rozšířil?

Papež Pavel VI. si přál, aby složení Komise bylo co nejpestřejší, reprezentativní, aby zahrnovalo různé teologické přístupy k dané otázce, odborníky na obory důležité k pochopení problematiky, zástupce z těch regionů, na které otázka růstu populace zvláště bolestně doléhá, a samozřejmě i manželské páry, které přinášejí svoji specifickou zkušenost a náhled na věc.¹⁶ Chtěl pravděpodobně také dát co největší prostor argumentaci těch, kdo se domnívali, že církev má svou nauku změnit, aby tak bylo možno poctivě zvážit všechna důležitá hlediska problému odpovědného rodičovství a odpověď magisteria vycházela z dostatečné informovanosti o tom, jak lze o dané otázce uvažovat.

V březnu 1965 na 4. zasedání Komise, která čítala již téměř 60 členů, na zúčastněné odborníky udělala velký dojem přednáška filosofa a právníka Johna Noonana. Ten je autorem doposud nejrozsáhlejší publikace o dějinách postoje katolické církve k antikoncepci.¹⁷ Ve svém příspěvku doložil, že od prvních staletí církve až do počátku 20. století existovalo všude a všemi křesťany zastávané jednoznačné odsouzení antikoncepčních praktik. Na druhou stranu se však domníval, že tento postoj vychází z dobově podmíněného chybného chápání manželské lásky, sexuality a lidské přirozenosti, a proto je změna nauky církve nejen možná, ale i žádoucí.

Podobný, možná ještě větší efekt mělo vystoupení Američanů Patricka a Patricie Crowleyových, zakladatelů *Christian Family Movement*, kteří představili závěry velmi rozsáhlého průzkumu zkušeností párů s metodami přirozeného plánování rodičovství (PPR). Někteří z uživatelů považovali PPR za vážnou překážku manželské spokojenosti a harmonického soužití v sexuální oblasti.¹⁸ I to mohl být jeden z faktorů, který posílil přesvědčení členů Komise, že učení církve je třeba revidovat.

5. Měl papež Pavel VI. pochybnosti o pravdivosti tradiční nauky?

Nic z toho, co víme o papežově jednání a smýšlení v době přípravy encykliky *Humanae vitae*, nenaznačuje, že by Pavel VI. měl o platnosti tradiční nauky nějaké pochybnosti. Chtěl ale pravděpodobně dát dostatečný prostor zastáncům revize postoje církve. Jejich argumenty ho ale nakonec nepřesvědčily, že k takové změně jsou dostatečně závažné důvody.¹⁹ Potvrzuje

---

¹⁴ "Chceme však otevřeně říci, že až dosud jsme neměli dostatečný důvod, abychom normy vydané Piem XII. považovali za překonané, a tudíž už nezávazné. Je nutné je tedy považovat za platné, přinejmenším do doby, než budeme ve svědomí vnímat povinnost je změnit" (*tamtéž*).

¹⁵ Srov. PUCETTI (2013), 63.

¹⁶ "Chtěli jsme, aby báze vašeho výzkumu byla dost široká, aby zde byly lépe zastoupeny různé myšlenkové směry, aby díky vašemu setkání mohl zaznít hlas ze zemí, které zakoušejí velké obtíže na sociologické úrovni, a aby laici, zvláště manželské páry, v tak důležitém počínu měli své zástupce" (*Promluva ke Komisi pro studium problémů populace, rodiny a porodnosti*, 27. 3. 1965; *Insegnamenti di Paolo VI*, III [1965], 203).

¹⁷ Srov. NOONAN (1986, pův. 1965).

¹⁸ Srov. MCCLORY (1997); pro re-analýzu dotazníků s odpověďmi manželských párů a srovnání se zkušenostmi uživatelů moderních metod PPR viz FEHRING & MCGRAW (2003). Je třeba říci, že v té době byla známá a rozšířená rozšířena v podstatě pouze kalendářová a teplotní metoda, přičemž druhá zmiňovaná ve své přísné formě vyžaduje podstatně delší období zdrženlivosti, než je tomu u moderních forem PPR.

¹⁹ Pavel VI. říká: "Využili jsme mnoha specifických konzultací s osobami vysoké morální, vědecké a pastorální úrovně. Prosili jsme o světlo Ducha Svatého a své svědomí jsme úplně a svobodně otevřeli hlasu pravdy. Usilovali jsme o výklad Boží normy, která tryská z niterných požadavků autentické lidské lásky, podstatných struktur instituce manželství, osobní důstojnosti manželů, jejich poslání sloužit životu a svatosti křesťanského manželství. Uvažovali jsme nad neměnnými prvky tradiční a platné nauky církve, zvláště pak nad učením nedávného koncilu. Pečlivě jsme zvažovali důsledky jednoho či druhého rozhodnutí. **A neměli jsme žádnou pochybnost o tom, že je**

to i srovnání různých redakcí textu encykliky *Humanae vitae*, na nichž se Pavel VI. podílel: i přes rozdílnost formulací je ve všech verzích (od Colombova návrhu až po definitivní text encykliky²⁰) jednoznačně vyjádřeno odmítnutí antikoncepce jako morálně špatné.

To však ze strany papeže neznamenalo doktrinální rigiditu či pastorační necitlivost vůči problémům reálného života manželů. Pavel VI. si byl dobře vědom tíže své zodpovědnosti a praktických důsledků svého rozhodnutí pro věřící páry. V promluvě krátce po vydání encykliky vyznává:

"Věděli jsme o diskusích o tomto důležitém tématu, které vzplanuly s velkou vášní a také s velkou autoritou; vnímali jsme bouřlivé hlasy veřejného mínění a tisku; naslouchali jsme i těm nejtěšším hlasům, které však pronikly do našeho srdce otce a pastýře, zvláště nejtěšnějších žen, mučených tímto tak těžkým problémem a ještě těžší vlastní zkušeností."

A pokračuje:

"Častokrát jsme měli dojem, že jsme tím množstvím dokumentů jakoby přemoženi, a častokrát jsme, lidsky řečeno, pocítili nedostatečnost naší osoby tváří v tvář hrozné apoštolské povinnosti vyslovit se k danému problému; častokrát jsme se třáslí před dilematem, zda zvolit cestu snadných ústupků názorům dnešní doby, či vyslovit závěr, který by lidé dneška jen těžko snesli a který by snad mohl být pro manželský život zbytečně zatěžující."²¹

6. Proč si Pavel VI. odpověď na koncilu vyhradil pro sebe?

První debata o manželství proběhla 29. 10. 1964 během III. zasedání koncilu.²² Vícekrát během ní bylo zmíněno téma odpovědného rodičovství (Ruffini, Léger, Reuss aj.). Známý je především příspěvek kardinála Suenense²³, který zdůrazňoval úlohu vědeckého poznání při určování toho, co je "v souladu s přirozeností a proti přirozenosti". Svoji výzvu podtrhl dramatickými slovy: "A prosím vás, drazí bratři biskupové, vyhněme se novému případu Galilei. Jeden církvi stačil."²⁴

Papež si byl vědom značné polarizace názorů na otázku morálnosti antikoncepce, která se objevila už během přípravy textu *Gaudium et spes*, i toho, že dosažení konsensu bylo v dohledné době nereálné. Možná právě proto několik dní před první koncilní debatou o manželství oznámil, že si odpověď na otázku ohledně morálního hodnocení konkrétních metod kontroly početí vyhraduje pro sebe.²⁵

Věděl rovněž o návrzích některých koncilových otců se k otázce antikoncepce buď vůbec nevyjádřit, nebo nabídnout nějaké kompromisní řešení. To by však podle papeže mohlo věřící vést k přesvědčení, že církev si není jistá tradiční naukou, a svědomí manželů by tak mohlo být uvedeno do omylu. Proto trval na vložení vysvětlující poznámky do *Gaudium et spes* (čl. 51), ve které je potvrzena platnost nauky předchozích papežů a uveden odkaz na práci Komise o odpovědném rodičovství, která měla papeži předložit své závěry. Učení církve

---

naší povinností přednést naše závěry tak, jak byly vyjádřeny v aktuální encyklice" (Promluva na generální audienci, 31. 7. 1968; *Insegnamenti di Paolo VI*, VI (1968), 871; zdůraznění přidáno).

²⁰ Viz níže přehled redakcí encykliky.

²¹ *Promluva na generální audienci*, 31. 7. 1968; *Insegnamenti di Paolo VI*, VI (1968), 870 a 871.

²² K diskusi o manželství a odpovědném rodičovství na koncilu viz např. GROOTAERS & JANS (2002); PUCETTI (2013), 63-140.

²³ **Léon-Joseph Suenens (1904-1996)**, belgický arcibiskup a kardinál, blízký přítel Pavla VI., jeden z moderátorů II. vatikánského koncilu, výrazná postava liberálního křídla.

²⁴ Srov. PUCETTI (2013), 86. Hans Küng popisuje ve svých pamětech, že když vyšel se Suenensem ten den z koncilní auly, byl belgický kardinál přesvědčený, že jeho proslov představuje nastolení nového teologického směřování a že Komise nakonec předloží návrh na změnu učení církve (srov. *taméž*).

²⁵ Srov. MARENGO (2018), 36-37.

zůstává v platnosti, dokud a pokud papež nedojde ve svém svědomí k přesvědčení, že argumenty pro změnu jsou dostatečně závažné a dobře podložené. Což se nakonec nestalo.

7. Jak pokračovaly práce po koncilu až do odevzdání Závěrečné zprávy Komise?

Po skončení koncilu měla práce Komise pokračovat stejným stylem. V reakci žádost kardinála Ottavianiho²⁶ chtěl ale Pavel VI. celou otázku nakonec svěřit malé skupině kardinálů. Do věci se zapojil de Riedmatten a výsledkem bylo kompromisní řešení: vznikne "nová" Komise, jejímž jádrem bude skupina 16 kardinálů a biskupů (mezi než patřil i K. Wojtyła), jimž budou pomáhat odborníci-*periti* už dříve zapojení do diskusí.²⁷

Duben až červen 1966 bylo období intenzivní práce Komise: proběhlo celkem 8 studijních setkání v různém počtu a složení – teologové, lékaři, sociologové a ekonomové, skupina pastoralistů, plenární zasedání a konečně jako poslední se sešli členové "užší Komise" kardinálů a biskupů.

Závěrečná zpráva (27. 6. 1966)²⁸, jejímž autorem byl Henri de Riedmatten, čítala celkem 63 stran strojopisu v hlavní části. V závěru byly pak připojeny dva dokumenty shrnující práci Komise (jeden latinský, druhý francouzský):

1. *Schema documenti De responsabili paternitate*²⁹ (doktrinální dokument)
2. *Indications pastorales*³⁰ (pastorální dokument)

V příloze se (vedle dalších dokumentů) nacházely:

3. *Status quaestionis: Doctrina Ecclesiae eiusque status*³¹
(tzv. Zpráva menšiny: J. Ford³², M. Zalba, J. Visser, S. de Lestapis)
4. *Documentum syntheticum de moralitate regulationis nativitatum*³³
(tzv. Zpráva většiny: P. Delhaye, J. Fuchs, R. Sigmond)

Právě tyto dva poslední dokumenty byly považovány za výstup z diskusí dvou protichůdných postojů ke zkoumané otázce. Pozice menšiny obhajovala platnost tradiční nauky, většina se přiklonila k tezi, že používání antikoncepce je v jistých situacích mravně přípustné. Jeden z členů Komise ale vyjádřil obavu, že odevzdání pouze těchto dvou dokumentů uvede papeže do obtížné situace: bude se muset přiklonit k jedné ze stran. Proto teologové vybraní z "většiny" vypracovali nový text (tzv. *Schema documenti*), o kterém doufali, že bude přijat jednomyslně.

Hlasování kardinálů a biskupů však zcela jednoznačný závěr nepřineslo.³⁴ Na první otázku (Souhlasíte s tím, že každý antikoncepční zásah – sterilizaci a potrat nepočítaje – je vnitřně špatný?) celkem 9 odpovědělo "nesouhlasím", 3 "souhlasím" a 3 se zdrželi hlasování.³⁵

²⁶ **Alfredo Ottaviani (1890-1979)**, od 1959 do 1965 v čele Svatého officia, v letech 1965-1968 pak Kongregace pro nauku víry, účastník II. vatikánského koncilu. Od února 1966 jmenován předsedou Komise. Velmi významný zástupce "konzervativní" pozice.

²⁷ Srov. MARENGO (2018), 51.

²⁸ Text latinského originálu (neobsahuje přílohy) viz: <http://twotlj.org/Final-Report.pdf> (4. 10. 2018).

²⁹ *Schéma dokumentu O odpovědném rodičovství*; text lat. originálu: <http://twotlj.org/Final-Report.pdf>; přetištěno též v: PAUPERT (1967), 176-186; italský překlad: *tamtéž*, 129-132; anglický překlad: HOYT (1968), 79-101.

³⁰ *Pastorační pokyny*, jejichž autorem byl arcibiskup Dupuis. Byl připojen jako určité doplnění doktrinálního dokumentu. Text fr. originálu: <http://twotlj.org/Final-Report.pdf>; angl. překlad: HOYT (1968), 103-111.

³¹ *Současný stav problému: Nauka církve a její status*; text lat. originálu: <http://twotlj.org/Status-quaestionis.pdf> (4. 10. 2018); PAUPERT (1967), 160-175; it. překlad: *tamtéž*, 73-128; angl. překlad: HOYT (1968), 25-61.

³² **John C. Ford, SJ (1902-1989)**, americký morální teolog, člen Komise, ve které obhajoval tradiční nauku církve. Úzce spolupracoval s jiným významným teologem, G. Grisezem, se kterým vydali v roce 1978 článek argumentující ve prospěch neomylnosti nauky *Humanae vitae* (srov. FORD & GRISEZ [1978]).

³³ *Souhrnný dokument o morálnosti regulace porodnosti*; text lat. originálu: <http://twotlj.org/Documentum%20syntheticum.pdf> (4. 10. 2018); PAUPERT (1967), 153-159; it. překlad: *tamtéž*, 53-72; angl. překlad: HOYT (1968), 63-77.

³⁴ Srov. MARENGO (2018), 54.

³⁵ K. Wojtyła se hlasování nemohl zúčastnit.

Druhá otázka se ptala, zda pozice "většiny" ohledně hodnocení antikoncepce je v návaznosti (*in continuitate*) na tradiční učení církve. Celkem 9 vyjádřilo souhlas, 5 nesouhlas a 1 se zdržel hlasování. Většina členů užší Komise tedy byla přesvědčená, že i když tradiční učení považuje antikoncepci za vnitřně špatnou, dnes může církev učit pravý opak, ale nebude to *popření* dřívější nauky, ale její autentický *vývoj*. Jediné, na čem se přítomní otcové shodli, bylo to, že se papež k otázce má co nejdříve vyjádřit.

Diskuse ohledně Závěrečné zprávy Komise na zasedání, které svolal kardinál Ottaviani na konci září 1966, skončila v patové situaci. Bylo tomu mimo jiné proto, že se jí účastnili i tři teologové aktivně zapojení do práce Komise. Papež v promluvě na gynekologicko-porodnickém kongresu 29. října vyjádřil určitou nespokojenost s dosavadní prací Komise a oznámil novou fázi studia problému.³⁶

8. V čem byly závěry "většiny" v Komisi problematické?

Někdy se proti učení *Humanae vitae* namítá, že se papež neřídil názorem výrazné většiny členů komise, kterou sám ustanovil. To je pravda, ale měl k tomu závažné doktrinární důvody. Sám Pavel VI. v *Humanae vitae* (čl. 6) uvádí, že závěry Komise nepřijal za vlastní hlavně proto, že "některé přístupy použité při řešení dané otázky se odchylovaly od mravního učení o manželství, jak je trvale předkládáno učitelským úřadem církve". Dokumenty, které prezentovaly názor "většiny" totiž stavěly na chybné antropologii (dualistickém pojetí vztahu mezi osobou a přirozeností, podceňování důsledků dědičného hříchu aj.) a nesprávném výkladu tzv. principu totality. Zpochybňovaly rovněž kompetenci magisteria v závazné interpretaci přirozeného mravního zákona.³⁷

9. Jak probíhala bezprostřední příprava textu *Humanae vitae*?

Kardinál Ottaviani nakonec svěřil úkol kritického zhodnocení dokumentů Komise dvěma mužům, kteří k ní nepatřili: Anselmu Günthörovi, OSB a Gustavu Marteletovi, SJ³⁸. Právě druhý jmenovaný pak hrál významnou úlohu v závěrečné fázi přípravy nové encykliky. V listopadu 1966 dokončil souhrn dosavadních diskusí (tzv. *Rapport Martelet*).³⁹ A na dubnovém setkání nové studijní komise v roce 1967 předložil náčrt struktury papežského dokumentu o odpovědném rodičovství.⁴⁰ V něm navrhuje zachování tradiční nauky církve, ale přimlouvá se k jejímu vyjádření novým, srozumitelnějším a pastoračně citlivějším jazykem. Jeho návrh nebyl nakonec v této konkrétní podobě přijat a vypracováním nového textu byl pověřen milánský teolog Carlo Colombo.⁴¹

---

³⁶ "[Komise] ve svých různých sekcích a po dlouhých diskusích dokončila svůj velký úkol a zaslala nám své závěry. Ty však, zná se nám, nemohou být považovány za definitivní, a to kvůli závažným důsledkům, jaké by měly pro mnohé a obtížné otázky, a to jak doktrinární, tak pastorační a sociální, které nesmějí být probírány izolovaně či dány stranou, ale logicky promyšleny v celkovém kontextu daného studia. Tato skutečnost znova ukazuje, jak nesmírně komplexní a mimořádně závažná je problematika regulace porodnosti. Žádá si od naší odpovědnosti další studium, jemuž jsme už s hlubokou úctou věnovali tolik pozornosti a sil, ale v němž s ohledem na povinnost našeho apoštolského poslání odhodlaně pokračujeme" (*Promluva k národnímu kongresu Italské společnosti pro porodnictví a gynekologii*, 29. 10. 1966; *Insegnamenti di Paolo VI*, IV [1966], 525).

³⁷ Pro analýzu argumentů "většiny" viz tzv. Krakovské memorandum Karola Wojtyly a jeho spolupracovníků (srov. GALUSZKA [2017], 265-286). Užitečný kritický přehled přináší např. také SMITH (1991), 15-35.

³⁸ **Gustave Martelet (1916-2014)**, francouzský jezuita, věnoval se christologii, teologií stvoření a evoluci. Spolupracoval na vzniku *Humanae vitae* a Pavel VI. ve své promluvě krátce po vydání encykliky (31. 7.) doporučil jeho práci k lepšímu pochopení učení církve.

³⁹ Francouzské znění dokumentu lze nalézt v MARENGO (2018), 145-161.

⁴⁰ Viz MARENGO (2018), 163-175.

⁴¹ **Carlo Colombo (1909-1991)**, milánský teolog, člen Přípravné teologické komise II. vatikánského koncilu, později jako pomocný biskup milánský působil jako *peritus* na posledních dvou zasedáních koncilu. Byl osobním teologickým poradcem Pavla VI., od roku 1966 člen Komise.

V době zasedání nové komise došlo k incidentu, který představoval zásadní mezník ve veřejné diskusi o kontrole porodnosti: časopis National Catholic Reporter (a současně s ním i další tištěná média) zveřejnil 3 dokumenty ze Závěrečné zprávy Komise: tzv. Zprávu menšiny, Zprávu většiny a Schéma dokumentu O odpovědném rodičovství. Z pohledu členů Komise a autorů těchto textů to byl neetický krok, protože charakter těchto dokumentů (podléhaly papežskému tajemství) jim zajišťoval svobodu vyjádření bez kritiky a nátlaku ze strany veřejného mínění. Lze se oprávněně domnívat, že iniciátory ke zveřejnění jinak tajných dokumentů vedla snaha vyvolat u věřících očekávání změny nauky ze strany církve a určitý tlak na rozhodnutí papeže v tomto směru.

Colombo po dvou měsících práce v červnu 1967 dokončil text, který byl nakonec přijat jako výchozí dokument pro vypracování *Humana vitae*. Obsahoval již základní rozdělení do tří částí (Aktuální situace a kompetence magisteria; Doktrinní principy; Pastorační směrnice) a téměř všechny klíčové body výkladu a argumentace, které najdeme v encyklice (charakteristiky manželské lásky a odpovědného rodičovství, princip nerozlučitelnosti dvou aspektů manželského aktu aj.).

Text poté přepracovala a rozšířila Kongregace pro nauku víry (leden 1968). Výsledkem však byl poněkud těžkopádný dokument, orientovaný příliš doktrinně, s nepoměrně menší pastorační částí. Po dalších revizích bylo vylepšené znění předloženo papeži k posouzení. Ten po úpravách 9. května encykliku schválil a nařídil ji zveřejnit 23. května na slavnost Nanebevstoupení Páně.

V tuto chvíli však nastala situace, kterou nemohl nikdo předvídat: nová encyklika, která se měla jmenovat *De nascendae prolis* (O rození potomstva), byla již v latinské verzi vytištěná a zbývalo ji přeložit do dalších oficiálních jazyků. Dva překladatelé do francouzštiny, Martin a Poupard, se obrátili na papeže se smělým návrhem: text podle nich potřebuje úpravu, a to jak stylistickou, tak obsahovou, aby byl pochopitelnější a přijatelnější pro lidi dnešní doby, a tak mohl lépe splnit svůj účel.⁴²

Ke překvapení všech, pravděpodobně i žadatelů samotných, papež jejich návrhu vyhověl. Martin a Poupard pak 8. června předložili svoji představu, jak by encyklika měla vypadat – dlužno říci, že to byl text stylisticky vytríbenější, místy výrazně stručnější a přehlednější. Datum vydání se posunulo tentokrát na slavnost svatých apoštolů Petra a Pavla 29. června. Po novém kole úprav byl výsledek redakční práce dán papeži 22. června ke schválení. Na tiskové konferenci v pondělí 29. července byla v Římě představena encyklika, kterou svět zná pod názvem *Humanae vitae*. Nese oficiální datum vydání 25. července, kdy se slaví svátek apoštola Jakuba.

10. Proč papež nevyhlásil nauku obsaženou v *Humanae vitae* slavnostním způsobem, jako definici *ex cathedra*?

Papež vědomě upustil od slavnostní definice nauky (nechtěl ji vyhlásit jako dogma *ex cathedra*).⁴³ Pravděpodobně to bylo s ohledem na pastorální, nikoli doktrinní povahu II. vatikánského koncilu. Hledal způsob, který se mu zdál více přijatelný pro člověka dnešní doby. Předkládá proto pravdu méně přísným, více trpělivým a pokorným způsobem. Vyhlásit nové dogma *ex cathedra* by v případě odmítnutí ze strany věřících znamenalo herezi, která má své závažné kanonické důsledky; to by vedlo k zásadnímu rozštěpení církve, kterému se chtěl papež vyhnout.

Pavel VI. byl však přesvědčen o *pravdivosti* nauky, kterou v *Humanae vitae* vyložil, i o tom, že je v souladu s lidským rozumem (HV, 12) a křesťanským zjevením.⁴⁴ Sám se k ní také

⁴² Srov. MARENGO (2018), 106.

⁴³ MARENGO (2018), 101 a 103.

⁴⁴ Srov. např.: "Protože církev tento zákon nestanovila, není jeho soudkyní, nýbrž jen strážkyní a vykladatelkou a nikdy nebude smět prohlásit za dovolené to, co dovoleno není, protože je to svou povahou vždy v rozporu s pravým

během svého pontifikátu při různých příležitostech vrátil a svůj postoj potvrdil.⁴⁵ Nechtěl stanovit nové dogma. Slavnostní vyhlášení totiž nic nepřidá k samotné *pravdivosti* nauky.⁴⁶ Nejednalo se však z jeho strany o pouhé disciplinární opatření, či provizorní, v budoucnu snad revidovatelnou nauku.

Stojí za zmínku, že během poslední revize *Humanae vitae* vložil do nadpisu čl. 19 spojení "Mater et Magistra"⁴⁷ (Církev – *Matka a Učitelka*), aby podtrhl, že autorita učitelského úřadu církve má "mateřský" charakter. A jako v běžném životě nevěříme své matce jen to, co pronese pod přísahou, tak také jako členové Božího lidu přijímáme s důvěrou a poslušností nejen to, co Matka Církev vyhlásí jako dogma. Své matce věříme proto, že je to naše *matka*: darovala nám život, živila nás mlékem, uváděla nás na cestu života...

Poměrně často se cituje vyjádření Mons. Ferdinanda Lambruschiniho⁴⁸ při tiskové konferenci 29. července, na které byla encyklika představena světu: "Odpověď [kterou papež dal] není neomylná." Málokdy se však uvádí, jak jeho vyjádření pokračuje:

"Odpověď [kterou papež dal] není neomylná, ale autentická a zavazuje svědomí věřících i hierarchie, bez jakékoli nejednoznačnosti. Je nemožné připustit i pouze jako pravděpodobné mínění tezi, která by protirečila tak jasnému a definitivnímu vyjádření papeže. Ti, kdo neopatrně věřili, že je možné učit, že je přípustné uchýlit se k používání antikoncepčních prostředků, musí své přesvědčení změnit."⁴⁹

11. Spolupracoval Pavel VI. při vydání HV s ostatními biskupy?

Kromě podnětů od členů "užší" Komise a názorů a rad, které biskupové do Říma zasílali spontánně nebo na papežovu žádost (srov. HV, 5), obdržel už začátkem roku 1964 zprávy o místní situaci (teologické a pastorační tendence, rozšíření antikoncepce mezi věřícími) od jednotlivých biskupských konferencí. Na biskupské synodě 1967 pak požádal přítomné otce o písemné vyjádření k problematice antikoncepce.⁵⁰ Je překvapivé, že ze 199 účastníků odpovědělo (většinou velmi stručně) jen 26. Mezi nimi opět převažoval názor upřednostňující změnu tradiční nauky; pouze 7 žádalo papeže, aby ji znovu potvrdil (mezi nimi např. Karol Wojtyla a Fulton Sheen).

12. Jaký byl přínos Karola Wojtyly a jeho kolegů k *Humanae vitae*?

Karol Wojtyla se do přípravy nové encykliky Pavla VI. oficiálně zapojil od února 1966, kdy byl jmenován členem Komise pro populaci. Kvůli odporu komunistických státních orgánů, které odmítly arcibiskupovi vydat pas, se nemohl osobně zúčastnit jednání Komise v Římě, a

---

dobrem člověka" (HV, 18). Nebo: "Chceme ještě připomenout, že norma, kterou jsme vyhlásili, není naše, ale je vlastní strukturám života, lásky a lidské důstojnosti; vyplývá z Božího zákona" (*Promluva při Anděl Páně*, 4. 8. 1968; *Insegnamenti di Paolo VI*, VI [1968], 1098).

⁴⁵ Srov. CICCONI (1980), který obsahuje seznam všech papežových vyjádření k HV a odpovědnému rodičovství.
⁴⁶ Rozhodující otázka tedy není, zda je nauka *Humanae vitae* neomylná, ale zda je *pravdivá*. To stačí jako odpověď na kousavou poznámku Oty Mádra: "Když se vášniví stoupenci přísného výkladu encykliky [*Humanae vitae*] pokoušeli prohlášovat její nauku za nezvratné dogma, prohlásil papež několikrát, že tomu tak není. Sám jsem slyšel přímo od kardinála Trochty, co na jeho dotaz odpověděl Pavel VI.: «Nechtěl jsem tím říci poslední slovo»" (MÁDR [2007], 194). K otázce neomylnosti nauky obsažené v HV viz např. FORD & GRISEZ (1978).

⁴⁷ Srov. MARENGO (2018), 269.

⁴⁸ **Ferdinando Lambruschini (1911-1981)**, profesor morální teologie na Lateránské univerzitě. Od června 1964 člen Komise, zastáncem postoje "většiny", nepodílel se však na závěrečné fázi přípravy encykliky. Byl pověřen papežem Pavlem VI., aby na tiskové konferenci představil *Humanae vitae*. Nebyla to nejspíš nejlepší volba, protože Lambruschiniho prezentace se téměř výlučně zaměřila na doktrinární část dokumentu a byla v médiích desiterpretována tak, že encyklika není neomylná, *a tudíž není závazná pro svědomí věřících*.

⁴⁹ Text převzat z: *Bolletino Salesiano*, 92, 20 (1968), 113. Lambruschiniho promluva byla rozsáhlá a celé její znění nebylo podle mých informací publikováno. Úryvky cituje např. PUCETTI (2013), 220-221.

⁵⁰ Srov. MARENGO (2018), 88-98.

to ani jejího závěrečného zasedání.⁵¹ Wojtyla však i přes tyto nepříznivé okolnosti pokračoval ve studiu této problematiky. Oslovil též několik teologů, aby se stali součástí krakovské diecézní komise, která by se systematicky a na vědecké úrovni těmto aktuálním otázkám věnovala. Jejími členy byli: pomocný biskup krakovský Stanislaw Smoleński, kněží a morální teologové Tadeusz Ślipko, Józef Podgórski, Juliusz Turowicz, Jerzy Bajda a Karol Meissner, OSB, lékař, se kterým Wojtyla už dříve konzultoval některé otázky při psaní knihy *Láska a odpovědnost*. Setkání se však účastnili i další spolupracovníci.⁵²

Wojtyla během několika měsíců se svými kolegy vypracoval dokument zvaný První krakovské *votum*, které poté zaslal papeži 8. července 1966.⁵³ Formuloval v něm své výhrady k některým příspěvkům na zasedání Komise o odpovědném rodičovství, které obhajovaly používání antikoncepce.⁵⁴ Z archivních pramenů víme, že Wojtyla měl možnost o tomto *votu* diskutovat s papežem na soukromé audienci 20. dubna 1967.⁵⁵

Poté, co některé dokumenty papežské Komise unikly na veřejnost, teologové spolupracující s Wojtylou svůj příspěvek podstatně přepracovali a zaslali papeži v únoru 1968 jako oficiální příspěvek polské biskupské konference k debatě. Tento významný dokument, který pravděpodobně (alespoň nepřímo) ovlivnil některé formulace *Humanae vitae*⁵⁶, se nazývá *Krakovské memorandum*.⁵⁷ V téže době Wojtyla dostává k posouzení text budoucí encykliky vypracovaný Kongregací pro nauku víry a má tak možnost se k němu přímo vyjádřit. S obsahem doktrinální části naprosto souhlasí, i když připojuje poznámku, že by bylo vhodnější vyjít nikoli přímo z pojmu "manželské lásky", ale začít u osoby, která je k této konkrétní formě lásky povolána a poté ji uskutečňuje. Navrhuje rovněž rozšířit pastorální část dokumentu.⁵⁸

Po vydání *Humanae vitae* měl Karol Wojtyla nemalý podíl na jejím přijetí a správné interpretaci: V roce 1969 píše se spolupracovníky úvod k encyklice, který je záhy přeložen do italštiny.⁵⁹ Na podzim téhož roku zakládá v Krakově arcidiecézní Institut studií o rodině. Znamé jsou i jeho další příspěvky k hlubšímu pochopení tohoto papežského dokumentu, který se stal pro mnohé znamením odporu.⁶⁰

13. Jaké byly hlavní důvody nepřijetí encykliky *Humanae vitae*?

I když nechyběly pozitivní ohlasy na papežovo prohlášení i řada vynikajících filosofických a teologických prací na jeho obhajobu (např. Dietrich von Hildebrand, Elizabeth Anscombe, John Kippley, aj.)⁶¹, naprostá většina katolických křesťanů encykliku *Humanae vitae* nepřijala a ani v současnosti podle jejího učení nežije. Analýza hlubších příčin by vyžadovala mnohem rozsáhlejší pojednání. Zde uvedme jen některé:

⁵¹ Srov. WEIGEL (2005), 206-210.

⁵² Srov. GALUSZKA (2017), 244.

⁵³ Srov. GALUSZKA (2013).

⁵⁴ Wojtyla nemohl mít ještě k dispozici kompletní *Závěrečnou zprávu* Komise, protože ta byla vyhotovena 27. června, a tedy ani *Schema documenti De responsabili paternitate* (doktrinální dokument, který byl určitou syntézou závěrů práce Komise), protože ten dostal definitivní podobu o den dříve. Reagoval s největší pravděpodobností na tzv. *Zprávu většiny (Documentum syntheticum de moralitate regulationis nativitatum)* z 27. května a možná i na další diskusní příspěvky.

⁵⁵ Srov. GALUSZKA (2013), 324.

⁵⁶ Srov. BARBERI & SELLING (2013); GALUSZKA (2017), 262.

⁵⁷ *Krakovské memorandum* v jeho historickém kontextu představuje kromě GALUSZKY (2017) např. SMITH (2012). Pro příspěvky některých členů krakovské komise, které mohou přispět k hlubšímu pochopení jejich přístupu, viz WENISCH (1984).

⁵⁸ Srov. MARENGO (2018), 99-100.

⁵⁹ WOJTYLA, K. ET AL. (1969). *Introduzione all'enciclica Humanae vitae*. Città del Vaticano: Tipografia Polyglotta Vaticana.

⁶⁰ Srov. WOJTYLA (1969) a (1978). GALUSZKA (2017) ve své disertaci zveřejnil Wojtylův *List papeži Pavlu VI.* (str. 517-539). Datuje ho do roku 1969, podle MARENGA (2018) však pochází z 20. března 1971 (str. 128).

⁶¹ Pro soubor těchto příspěvků viz např. SMITH (1993). V češtině máme k dispozici pouze práci VON HILDEBRANDA (1999) a KIPPLEYHO (2001). Viz též *Přílohu 2*, kde se nachází dopis Padre Pia z Pietrelciny Pavlu VI.

- A. Většina katolických párů v rozvinutých zemích v době vydání HV už používala antikoncepci. Existovala také atraktivní nabídka antikoncepční pilulky, naopak moderní metody PPR byly teprve v plenkách (viz Tab. 1).
- B. S tím úzce souvisí fakt, že v té době panovalo rozšířené falešné očekávání změny v učení církve (zde hrál klíčovou úlohu tisk a prohlášení různých teologů).
- C. Existoval velmi aktivní a dobře organizovaný teologický disent (např. Curran a jiní).⁶²
- D. Mezi biskupy a kněžími panovala nejednota ohledně výkladu a aplikace encykliky (některé pastorační směrnice biskupských konferencí byly značně problematické).
- E. Hlavní příčinou však byla podle mého názoru *krize víry*: sekularizace pojetí manželství, manželské lásky a sexuality.
- F. Některé důvody najdeme i ve *slabých bodech samotné encykliky*: chybí v ní hlubší teologické zdůvodnění předložené mravní normy, propracovanější antropologický základ nauky a podrobnější pastorační směrnice. Odpovědi na tyto nedostatky HV je přínos Jana Pavla II. v *Teologii těla* (1979-1984), *Familiaris consortio* (1981) a dalších dokumentech; pastorační pokyny pak obsahuje *Vademecum pro zpovědníky* (1997).

Tab. 1: Kontrola početí v době okolo vydání *Humanae vitae*

1960:	První antikoncepční pilulka na trhu v USA (o rok později v Evropě)
1963:	John Rock (katolík, jeden z "otců" pilulky): kniha <i>The time has come</i> (obhajoba pilulky) ***
1964:	John Billings: kniha <i>The Ovulation method</i> (první popis Billingsovy ovulační metody)
1965:	Josef Rötzer: kniha <i>Kinderzahl und Liebeshe</i> (první popis symptotermální metody) ***
1971:	Založena Liga párů (Couple to Couple League), USA

Závěr

Encyklika o odpovědném předávání života se rodila těžko. "Namáhavá cesta k *Humanae vitae*," píše Gilfredo Marengo, "nebyla způsobena pochybnostmi či nejistotou ohledně hodnocení podstaty antikoncepčních praktik ze strany Pavla VI., ale nesnadným hledáním jazyka schopného vyjádřit toho hodnocení způsobem vyváženým, přesvědčivým a pastoračně plodným."⁶³ Pavel VI. chtěl jít, s velkým respektem k přínosu II. vatikánského koncilu, za pouhé opakování nauky svých předchůdců. Usiloval tradiční učení formulovat nově. Encyklika *Humanae vitae* ale zůstala v jistém smyslu v půli cesty a nakonec nebyla plně uspokojivá ani pro konzervativní, ani pro liberální (revizionistický) proud v církvi. První souhlasili s mravní normou zde potvrzenou, ale upozorňovali na to, že jí chybí hlubší zdůvodnění a antropologické zakotvení. Druzí naopak odmítli jádro poselství encykliky a prohlásili ji za pastoračně nerealistickou a od samého počátku neaktuální.

Hodnocení osoby sv. Pavla VI. ve velké debatě o manželské lásce a odpovědném rodičovství závisí samozřejmě na tom, zda souhlasíme s tím, jestli je učení encykliky *Humanae vitae* pravdivé, či nikoli. Pro někoho je tento papež příkladem statečného pastýře a skutečného

⁶² Charles Curran už 12 hodin po tiskové konferenci, která v Římě představila encykliku, zorganizoval ve Washingtonu setkání teologů, kteří ji spolu četli a kritizovali. Připravili k tisku petici proti *Humanae vitae*, která vyšla už následující den ráno; připojilo se k ní nejdříve několik desítek, později několik stovek signatářů. Viz CURRAN, HUNT, HUNT & CONNELLY (1969); text petice i její vynikající kritický rozbor přináší MULLIGAN (2012). Podobné petice se objevily i v Evropě a na jiných místech na světě.

⁶³ MARENGO (2018), 78.

proroka, jenž v atmosféře zmatku, obav a klání protichůdných názorů dokáže rozpoznat pravdu a s důvěrou ji hlásat světu. Pro jiné bude Pavel VI. spíše tragickou figurou římského biskupa svázaného strachem ze změny a zcela neschopného naslouchat reálným potřebám věřících a číst znamení času.

Na jednom se ale shodnou příznivci i radikální odpůrci papežovy poslední encykliky: *Humanae vitae* je stále aktuální i dnes, a to dokonce více, než ve své době. Charles Curran, chronický kritik učení církve, zvláště v otázkách týkajících se sexuální etiky, při zpětném pohledu na 50 let debat kolem encykliky píše: "*Humanae vitae* pro nás zůstává jako symbolická nositelka odlišných pohledů na možnost vývoje nauky a její změny. Dokud platí učení ohledně antikoncepce pro manžele, církev se," domnívá se americký teolog, "nemůže upřímně a pravdivě vyrovnat s palčivými otázkami dneška, jako je homosexualita, rozvod a nový sňatek a úloha žen v církvi. Církev ztratí důvěryhodnost a mnoho členů, jestliže se těmito problémy nebude upřímně zabývat. *Humanae vitae* je dnes jako stavidlo, které zadržuje vodu přinášející změnu. Na druhé straně je právě toto pro některé v církvi důvod, proč se stavět proti jakékoli změně v učení o umělé antikoncepci."⁶⁴

Profesor Curran má v jedné věci naprostou pravdu: v sázce je velmi mnoho.

Literatura

- ADORNATO, G. (2014). *Paolo VI: La storia, l'eredità, la santità*. Cinisello Balsamo: San Paolo.
- BARBERI, M. J., & SELLING, J. A. (2013). The origin of *Humanae vitae* and the impasse in fundamental theological ethics. *Louvain Studies*, 37, 364-389.
- CICCONE, L. (1980). Paolo VI e il decennio della *Humanae vitae*. *Divus Thomas*, 83, 24-48.
- COLOMBO, B. (2008). Discussion on natural fertility regulation: My personal experience and reflections. *Anthropotes*, 24, 179-204.
- CURRAN, C. (2018). *Humanae vitae*: Fifty years later. *Theological Studies*, 79, 520-542.
- CURRAN, C. R., HUNT, R. E., HUNT, J. F., & CONNELLY, T. R. (1969). *Dissent in and for the Church. Theologians and Humanae Vitae*. New York Sheed & Ward (dostupné on-line na: <http://www.catholicsandcontraception.com/dissent-church-currant-hunt-index>).
- FEHRING, R. J. & MCGRAW, E. (2003). Spiritual responses to the regulation of birth (a historical comparison). In J. W. KOTERSKI (Ed.), *Life and learning XII*. (pp. 265-284). Washington: University Faculty for Life.
- FORD, J. C., & GRISEZ, G. (1978). Contraception and the infallibility of the ordinary Magisterium. *Theological Studies*, 39, 258-312.
- GALUSZKA, P. (2013). Persona e natura nell'agire morale degli sposi nel Primo *votum* di Cracovia. In J. J. PÉREZ-SOBA & P. GALUSZKA (Eds.), *Persona e natura nell'agire morale* (pp. 317-324). Siena: Cantagalli.
- GALUSZKA, P. (2017). *Karol Wojtyła e Humanae vitae. Il contributo dell'Arcivescovo di Cracovia e del gruppo di teologi polacchi all'enciclica di Paolo VI*. Siena: Cantagalli.
- GROOTAERS, J., & JANS, J. (2002). *La régulation des naissances à Vatican II: une semaine de crise*. Leuven: Peeters.
- HILDEBRAND, D. VON (1999). *25 let Humanae vitae jako znamení odporu*. Olomouc: Maticе cyrilometodějská.
- HOYT, R. G. (Ed.)(1968). *The birth control debate*. Kansas City: National Catholic Reporter.

---

⁶⁴ CURRAN (2018), 521.

- KAISER, R. B. (1987). *The encyclical that never was: the story of the commission on population, family and birth, 1964-66*. London: Sheed & Ward (pův. vyšlo v roce 1985 pod názvem: *The politics of sex and religion*. Kansas City: Leaven Press).
- KIPPLEY, J. F. (2001). *Manželství je natrvalo*. Olomouc: MCM.
- MÁDR, O. (2007). *V zápasech za Boží věc. Křesťanská morálka a svoboda*. Praha: Vyšehrad.
- MARENGO, G. (2018). *La nascita di un'enciclica: Humanae vitae alla luce degli Archivi Vaticani*. Città del Vaticano: LEV.
- MCCLORY, R. (1997). *Turning point: The inside story of the Papal Birth Control Commission and how Humanae Vitae changed the life of Patty Crowley and the future of the Church*. New York: The Crossroad Publishing.
- MULLIGAN, J. J. (2012). *The Pope and the theologians*. Scotts Valley: CreateSpace Publishing (vyšlo pův. v roce 1968).
- NOONAN, J. T. (1986). *Contraception. A history of its treatment by the Catholic theologians and canonists*. Cambridge: Harvard University Press.
- NORRIS, C. W. (2013). The Papal Commission on Birth Control – revisited. *The Linacre Quarterly*, 80, 8-16.
- PAUPERT, J.-M. (Ed.)(1967). *Controllo delle nascite. Il dossier di Roma*. Brescia: Queriniana.
- PUCETTI, R. (2013). *I veleni della contraccezione*. Bologna: Edizioni Studi Domenicani.
- SCARAFFIA, L. (2010)(Ed.). *Custodi e interpreti della vita. Attualità dell'enciclica Humanae vitae*. Città del Vaticano: Lateral University Press.
- SHANNON, W. H. (1970). *Lively debate. Response to Humanae Vitae*. New York: Sheed & Ward.
- SMITH, J. E. (1991). *Humanae vitae: A generation later*. Washington: The Catholic University of America Press.
- SMITH, J. E. (ed.) (1993). *Why Humanae vitae was right: A reader*. San Francisco: Ignatius Press.
- SMITH, J. E. (2012). The Kraków document. *Nova et Vetera*, 10, 361-381.
- WEIGEL, G. (2005). *Witness to hope*. London: Harper Collins Publishers.
- WENISCH, E. (Hrsg.)(1984). *Elternschaft und Menschenwürde*. Vallendar-Schönstatt: Patris Verlag.
- WOJTYLA, K. ET AL. (1969). Les fondements de la doctrine de l'Eglise concernant les principes de la vie conjugale. *Analecta Cracoviensia*, 1, 194-230 [= *Krakovské memorandum*] (angl. překlad: The foundation of the Church's doctrine concerning the principles of conjugal life: A memorandum composed by a group of moral theologians from Krakow. *Nova et Vetera*, 10 [2012] 321-359; it. překlad: GALUSZKA [2017], 473-516).
- WOJTYLA, K. (1969). La verità dell'enciclica "Humanae vitae". *L'Osservatore Romano*, 5 gennaio, 1-2 (přetištěno v: SCARAFFIA, L. [2010], 34-45).
- WOJTYLA, K. ET AL. (1969). *Introduzione all'enciclica Humanae vitae*. Città del Vaticano: Tipografia Polyglotta Vaticana.
- WOJTYLA, K. (1978). La visione antropologica della "Humanae vitae". *Lateranum*, 44, 125-145.

Příloha 1: Chronologický přehled vzniku encykliky *Humane vitae*

1. Vzdálená příprava (práce Komise) (1963-1966)

leden 1963	Henri de Riedmatten, OP navrhuje zřízení Komise
březen 1963	Jeho návrh schválen
3. 6. 1963	Umírá papež Jan XXIII.
říjen 1963	1. zasedání Komise (Lovaň)(4 členové)
	---
začátek r. 1964	Vatikán žádá biskupské konference o zprávu o situaci na jejich území: rozšíření antikoncepce, teologické a pastorační směry
duben 1964	2. zasedání Komise (Řím)(12 členů)
červen 1964	3. zasedání Komise (Řím)(14 členů)
*	<i>Promluva Pavla VI. ke kardinálům (23. 6.):</i> informuje o existenci Komise Časopis <i>The Tablet</i> zveřejňuje petici na podporu změny učení církve; dopis se žádostí dostávají všichni koncilní otcové
23. 10. 1964	Papež oznamuje na koncilu: vyhrazuje si odpověď v otázce kontroly počtů
29. 10. 1964	První debata o manželství na koncilu (III. zasedání) – vícekrát zmíněno téma odpovědného rodičovství (Suenens, Ruffini, Léger, Reuss aj.)
listopad 1964	Svaté officium zveřejňuje program nové, rozšířené Komise
	---
březen 1965	4. zasedání Komise (Řím)(58 členů)
*	<i>Promluva Pavla VI. ke členům Komise (27. 3.)</i>
*7. 12. 1965	<i>Na koncilu schválena konstituce <i>Gaudium et spes</i></i>

únor 1966	Karol Wojtyła jmenován členem užší Komise
*duben-červen	Období intenzivní práce Komise (celkem 8 zasedání v různém počtu a složení)
červen 1966	Zasedání užší Komise – kardinálové a biskupové (15 přítomných členů)
*27. 6. 1966	<i>Závěrečná zpráva Komise</i>
8. 7. 1966	Tzv. První <i>votum</i> z Krakova (list arcibiskupa K. Wojtyły papeži)

2. Nová fáze prací (září 1966-prosinec 1967)

září 1966	Diskuse o Závěrečné zprávě Komise
*29. 10. 1966	<i>Promluva Pavla VI. na gynekologicko-porodnickém kongresu</i>
listopad 1966	Souhrnná zpráva o průběhu dosavadních diskusí (tzv. <i>Rapport Martelet</i>)
	---
duben 1967	Zasedání nové studijní komise
	Audience (20. 4.) Wojtyły u papeže (hovořili o Prvním <i>votu</i>)
*	Časopis <i>National Catholic Reporter</i> zveřejňuje 3 dokumenty Komise Marteletův návrh dokumentu o odpovědném rodičovství
*červen 1967	Colombův návrh dokumentu: stane se základem encykliky HV Wojtyła jmenován kardinálem (28. 6.)
září-říjen 1967	Diskuse o Colombově návrhu
4. 10. 1967	Papež žádá otce shromážděné na synodě o písemné vyjádření ke kontrole porodnosti (odpovědělo 26 ze 199 otců)

3. Bezprostřední příprava textu (leden-červenec 1968)

*leden 1968	<i>Návrh textu encykliky od Kongregace pro nauku víry</i>
*únor 1968	<i>Wojtyła předkládá papeži tzv. <i>Krakovské memorandum</i></i>
*9. 5. 1968	<i>Pavel VI. schvaluje text encykliky <i>De nascendae prolis</i></i> (má vyjít 23. 5.) Překladaťelé dokumentu (Martin a Poupard) navrhují text přepracovat
*8. 6. 1968	<i>Martin a Poupard předkládají svou verzi</i> (má vyjít 29. 6.)
*22. 6. 1968	<i>Nový text encykliky předložen papeži ke schválení</i>
*29. 7. 1968	<i>Zveřejněna encyklika <i>Humanae vitae</i></i> (s datem vydání 25. 7.)

Příloha 2: Dopis otce Pia z Pietrelciny papeži Pavlu VI.⁶⁵

*Otec Pio z Pietrelciny napsal 12. září 1968 papeži Pavlu VI. dopis. Ten ukazuje, jak mnoho bylo při vydání *Humanae vitae* v sázce, a jak nutně Svatý otec tehdy potřeboval modlitby, aby uhájil pravdu navzdory světu i věřícím katolické církve, kteří jeho poselství odmítli. Byl to jeden z posledních dopisů, které otec Pio ve svém životě napsal. O jedenáct dní později tento Boží služebník odešel na věčnost.*

***

Vaše Svatosti,

využívám Vašeho setkání s otci, kteří se účastní generální kapituly našeho řádu, abych se duchovně sjednotil se svými spolubratry a abych se pokorně sklonil k Vaším nohám se svým projevem úcty vycházejícím ze srdce. Veškerá má uctivost vůči Vaší vznešené osobě se odehrává v úkonech víry, lásky a poslušnosti vůči důstojnosti toho, jehož na zemi zastupujete. [...]

Velmi dobře vím, že Vaše srdce v těchto dnech velmi trpí kvůli osudu církve, kvůli obnově míru mezi národy, kvůli tolika věcem, které mají národy zapotřebí, kvůli nedostatečné poslušnosti tolika lidí a dokonce i mnoha katolíků vůči vznešené nauce, jíž jste nás všechny obdařil ve jménu Božím za asistence Ducha svatého. Nabízím Vám svou modlitbu spolu se svým každodenním utrpením jako malou, ale naprosto upřímnou podporu ze strany nejmenšího z Vašich synů. Kéž vás Pán posílí svou milostí a kéž Vám dá sílu k tomu, abyste dokázal pokračovat přímo po nelehké cestě obrany věčné pravdy, která i při proměnách dob zůstává stále táž.

Rovněž jménem svých duchovních synů a modlitebních skupin Vám ze srdce děkuji za jasné a rozhodné slovo, které jste nám poskytl zejména ve své poslední encyklice *Humanae vitae*. Znovu potvrzuji svou víru a svou bezvýhradnou poslušnost vůči Vaším osvětleným rozhodnutím.

Kéž by Pán chtěl dopřát triumf pravdě, pokoj své církvi, mír národům země, zdraví a prosperitu vaší Svatosti, abyste dokázal co nejdříve rozptýlit ony přechodné mraky. Boží království ať triumfuje ve všech srdcích díky Vašemu apoštolskému dílu nejvyššího pastýře celého křesťanstva.

Pokládám se k Vaším nohám a prosím Vás o to, abyste mi udělil své požehnání a spolu se mnou abyste také požehnal všem mým spolubratřím, mým duchovním synům, modlitebním skupinám, mým nemocným a také všem našim snahám o dobro, které se ze všech sil snažíme naplňovat v Ježíšově jménu a pod Vaší ochranou.

Nejpokornější syn Vaší Svatosti

P. Pio, kapucín

---

⁶⁵ PADRE PIO DA PIETRELCINA (2012). *Epistolario*, IV. San Giovanni Rotondo: Edizioni Padre Pio da Pietrelcina, 12-14. Česky: *Duchovní odkaz otce Pia*, sv. 3, Praha: Paulínky 2003, str. 93-94; upraveno psaní velkého písmena při vykání papeži.